

Eines per transformar el masclisme i l'heteronormativitat amb joves (i no tan joves)

Eduarne Jiménez Pérez

Ens atrevim a afirmar que, malgrat les limitacions, vivim moments favorables per treballar la prevenció de les violències de gènere (VG) en els àmbits formal i no formal. Els moviments feministes i pels drets humans estem aconseguint situar aquestes qüestions en el debat polític i social com un problema al qual hem de fer front educant. No estem exemptes de resistències, crítiques i fins i tot alguns atacs, però la nostra experiència ens confirma que el nombre de professionals que s'animen a abordar aquestes qüestions va en augment.

A Candela no ho hem dubtat ni un segon, pretenem difractar els nostres coneixements i per això compartim les estratègies de transformació del masclisme i l'heteronormativitat¹ que utilitzem amb joves i professionals. Per fer-ho, al llarg dels nostres quinze anys de recorregut,

hem apostat per crear materials pedagògics de format divers que faciliten l'acció educativa. En aquest article us presentem quatre materials els continguts dels quals han estat desenvolupats per l'equip de Candela² a partir d'encàrrecs d'institucions o entitats que requerien figures expertes en el treball amb joves.

Aquests materials pretenen desarticlar les VG, enteses com “aquelles violències que tenen origen en una visió estereotipada dels gèneres i en les relacions de poder que aquesta comporta o en què es basa” (BIGLIA, 2015). Això inclou les violències masclistes contra les dones i l'lgbtifòbia, perquè no hem d'oblidar que el mandat heterosexual a Occident és constitutiu del mateix “ser dona” i “ser home”, i el seu incompliment comporta penalitzacions. Així, apostem per desenvolupar recursos que abordin aquestes violències conjuntament.

De fet, una de les aportacions més ben avaluades del *Gapwork*³ va ser traslladar

1 “Determinades creences sobre el suposat paral·lelisme entre sexe, gènere i sexualitat, el qual es dona per fet. Algunes d'aquestes creences són: la idea que les persones es classifiquen en dues categories complementàries diferents: home i dona; que les relacions sexuals i conjugals només són normals si es donen entre persones de sexes diferents; que les relacions íntimes entre persones del mateix sexe no tenen valor sexual; [o] que a cada sexe li corresponen un rol natural a la vida. L'heteronormativitat es pot considerar un conjunt de normes socials que influeixen sobre les persones heterosexuales que tampoc no s'ajusten estrictament a aquestes normes” (GUSMANO, citat a COLL-PLANAS, 2011).

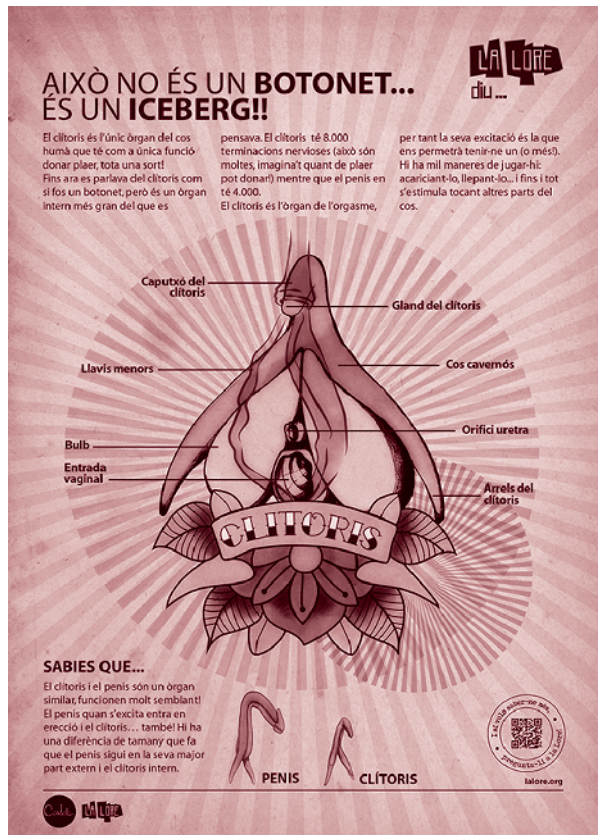
2 Els continguts dels materials esmentats han estat desenvolupats per: Miriam Aleman, Sara Barrientos, Xavier Cela, Sílvia Merino, Marta Sales i Eduarne Jiménez Pérez. Tots ells disponibles a: http://candela.cat/materials_i_publicacions/

3 Projecte finançat pel programa Daphne III de la Unió Europea. Més informació: <http://www.gapwork.cat/index.php/ca/>

aquest nou enfocament a les formacions de professionals que treballen amb joves. Volíem dissenyar col·laborativament entre universitat i entitats feministes un programa formatiu sobre com prevenir les VG des d'una visió no individualitzadora i amb un estil molt aplicat. Després el vam implementar i avaluar extensivament per publicar el model formatiu final a la guia *Joves, gènere i violències: fem nostra la prevenció*. La metodologia vivencial i participativa del curs va ser un altre dels elements més ben valorat, reflex de la nostra estratègia pedagògica: sense revisió personal i treball emocional de professionals, no hi ha modificació dels esquemes cognitius bàsics en els quals se sustenten les normativitats que volem qüestionar tant en la gent jove com en els equips professionals.

De fet, aquest enfocament ampli, complex i estructural de les VG ja el veníem adoptant a les *Guies per a joves que volen ser lliures*, reeditades el 2015 pel Consell de la Jovenutut de Barcelona. Atès que la socialització

▼ Imatge: Ainar Fernandez Beristain i Candela, 2013

de gènere és binària, era pertinent llançar missatges diferents a noies i nois per qüestionar els models estereotipats de mascu-

linitat i feminitat i visibilitzar-ne les conseqüències diferencials. Aquesta aposta estava emparada en la reeixida experiència de realitzar tallers no mixtos de sensibilit-

Sovint l'abordatge de la violència masclista s'ha centrat únicament en el treball amb dones i noies animant-les a detectar, posar límits i denunciar, però rarament hi ha intervencions adreçades a homes i nois perquè deixin d'agredir de manera més o menys explícita.

zació sobre desigualtats i violència durant quinze anys. Així es permet que aflorin temes que, amb l'organització de les relacions de gènere majoritària en els grups, difícilment s'esmentaran. A més facilita que amb els nois s'explorin emocions més enllà de la ràbia –emoció permesa i premiada en la masculinitat–, es reverteixi la forta pressió de grup i aprenguin a responsabilitzar-se del poder. Amb les noies, en canvi, s'acompanya la identificació dels

malestars i la legitimació dels desitjos, i es fomenta el suport mutu.

Recordem que sovint l'abordatge de la violència masclista s'ha centrat únicament en el treball amb dones i noies animant-les a detectar, posar límits i denunciar, però rarament hi ha intervencions adreçades a homes i nois perquè deixin d'agredir de manera més o menys explícita. Al seu torn, som crítiques amb els discursos majoritaris des de la por i el risc que apareixen sobretot quan entra en joc la sexualitat i les xarxes socials. En aquest sentit en els nos-

tres materials tractem de trobar l'equilibri entre no hiperresponsabilitzar indirectament les dones de la violència que reben, i no victimitzar-les llevant-los tota agència que els és pròpia. Per tant, el treball específic entorn d'altres formes de masculinitat és d'una importància vital, i aquest material ve a omplir aquest buit.

D'altra banda, últimament estan proliferant vivències del gènere que escapen a l'esquema binari (persones agènere, no bi-

nàries, de gènere fluid, etc.), i és per això que ha esdevingut imprescindible l'elaboració d'una tercera guia que abordi la realitat d'aquelles persones que no s'identifiquen com a nois ni com a noies, adreçada a trencar el mateix binarisme de gènere.

Al llarg dels anys de trajectòria de la nostra entitat hem vist que tot treball que abordi les VG amb joves s'ha d'aturar especialment en les violències sexuals (VS), ja que la dominació estructural d'homes sobre dones sovint ha estat possible gràcies a aquestes i la seva naturalització. Per visibilitzar això hem creat l'app *Tabú. Tu tries què t'hi jugues*, cocreada amb La Bonne i la Generalitat de Catalunya i on cal prendre decisions davant de situacions quotidianes de VS. En funció de les respostes que nois i noies van donant, cauen en un final o un altre, que més tard es comenta.

Aquesta eina serveix, en primer lloc, per treballar sobre expressions de les VS significatives i recurrents entre joves, com el

reenviament de fotografies amb contingut sexual sense el consentiment de la persona que hi apareix (*sexpreading*), els estils

Escapem així de discursos que responsabilitzen les noies de les violències que pateixen o que justifiquen les actituds violentes amb arguments biologicistes com ara que els homes tenen impulsos sexuals que no poden controlar.

de lligar o l'objectualització del cos femení mitjançant floretes. Volíem posar nom a violències quotidianes i trencar, així, l'imaginari mediàtic majoritari de la VS com a fet puntual a les mans d'un estrany.

En segon lloc, permet posar el focus en les causes de les VS, la normalització i erotització d'un model masculí de sexualitat heterosexual basat en la cultura de la violació i la sexualitat com a espai de dominació. Escapem així de discursos que responsabilitzen les noies de les violències que pateixen o que justifiquen les

actituds violentes amb arguments biologicistes com ara que els homes tenen impulsos sexuals que no poden controlar.

En tercer lloc, la potencialitat d'aquest recurs interactiu és que pot ser dinamitzat

Una vegada més articulem un discurs complex, no moralista, que apel·la a la responsabilitat col·lectiva en el camp de les VG i dona pistes per actuar.

per qualsevol persona, amb certa formació i/o sensibilitat sobre el tema, però sense la necessitat d'haver de comptar amb una entitat experta. Per fer-ho hem escrit una completa guia pedagògica que permeti a l'equip educador dinamitzar activitats on compartir emocions i reflexions sobre les decisions que han pres durant el joc en l'app i les seves implicacions. Aquesta pretén atorgar autonomia als equips amb un llenguatge senzill i comprensible que tradueix les teories feministes complexes i fa aterrar les aportacions a les realitats de la gent jove.

Tot i que creiem que les xarxes socials poden tenir un gran potencial educatiu, sabem que són un espai on el masclisme també s'expressa i reinventa, i per això hem dissenyat la guia *Unfollow a les violències masclistes* (encàrrec del Consell Nacional de la Joventut de Catalunya en col·laboració amb l'entitat Educació per a l'Acció Crítica).

Basant-nos en una història realista de *sexprea-ding*, i no en recomanacions abstractes i teòriques, analitzem l'actuació de cadascun dels seus personatges, fugint de la dicotomia simplista víctima-agressor i atenent a elements com la pressió de grup, el masclisme i el privilegi. Una vegada més articulem un discurs complex, no moralista, que apel·la a la responsabilitat col·lectiva en el camp de les VG i dona pistes per actuar. **Q**

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BIGLIA, Barbara. “Aclarint termes: el paradigma de les violències de gènere”. En BIGLIA, Barbara; JIMÉNEZ, Edurne. *Joves, gènere i violències: fem nostra la prevenció*. Tarragona: Publicacions URV, Arola, 2015.
- COLL-PLANAS, Gerard. *Contra l’homofòbia. Polítiques locals d’igualtat per raó d’orientació sexual i d’identitat de gènere. Llibre blanc europeu*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2011.

CITA ARTICLE

JIMÉNEZ, Edurne. “Eines per transformar el masclisme i l’heteronormativitat amb joves (i no tan joves)”. *Quaderns d’Educació Social*. Col·legi d’Educadores i Educadors Socials de Catalunya. Núm. 21 (desembre 2019), p. 98-103.

RESUM

Presentem quatre recursos per prevenir violències relacionades amb el gènere i fomentar l’educació emocional amb joves i professionals. Són descarregables al nostre web i, amb llenguatges senzills i exemples quotidians, contribueixen a la transformació del masclisme i l’heteronormativitat.

Paraules clau: violències de gènere, joves, recursos didàctics

ABSTRACT

We present four resources to prevent gender-related violence and to promote emotional education in young people and practitioners. These resources are downloadable from our website and, with simple language and everyday examples, contribute to the transformation of sexism and heteronormativity.

Keywords: gender-related violence, young, learning resources